

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.4(149).27
УДК 373.3/5.091.33-027.22:796.093(498)

Цибанюк О.О.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ГЕНЕЗИС ОСНОВНИХ ДЕФІНІЦІЙ ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НАУКОВО-ДОВІДКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ РУМУНІЇ

В статті здійснено аналіз генези фахової термінології. Авторка виокремила роботи румунської дослідниці Л. Мацедон, які наголошують на тому, що більшість термінів кінця XVIII – XIX ст. було засновано на гімнастичному лексиконі, а першою роботою румунського авторства стала монографія професора Д. Іонеску «Термінологія вправ для порядку, вільних та з предметами та на снарядах». Крім того, був засвідчений факт використання термінів в різних трактуваннях: вправи або вид фізичної активності (використовувались для визначення вправ з фехтування, верхової їзди, боротьби до офіційної появи терміну «спорт»); вправи для тіла або «звичні, потрібні вправи для відродження людей», задля «тілесних сил». Визначено, що в той же період остаточно формується поняття «фізичне виховання» та «шкільне фізичне виховання», яке охоплювало, на думку Г. Мочану, гімнастику, ігри просто неба, екскурсії і прогулянки, зимні види активності в режимі дня закладу освіти. Доведено, що теорія і практика фізичного виховання школярів Румунії дослідженого періоду, її основна термінологія, потерпіли значні зміни в залежності від конкретних історично-соціальних умов, які відображали інтереси суспільства.

Ключові слова: вправи, розвиток, Румунія, спорт, термінологія, учні, шкільне фізичне виховання.

Tsybanyuk O. "Genesis of basic definitions in the field of physical education in the scientific and reference literature of Romania" the genesis of professional terminology is carried out. The author singled out the work of Romanian researcher L. Macedon, who emphasizes that most of the terms of the late eighteenth - nineteenth centuries. was based on the gymnastic lexicon, and the first work of Romanian authorship was a monograph by Professor D. Ionescu "Terminology of exercises for order, free and with objects and on shells." In addition, the use of terms in different interpretations was witnessed: exercises or type of physical activity (used to define exercises in fencing, horseback riding, wrestling before the official appearance of the term "sport"); exercises for the body or "usual, necessary exercises for the rebirth of people", for the sake of "physical strength". It is determined that in the same period the concept of "physical education" and "school physical education" was finally formed, which, according to G. Mochan, included gymnastics, outdoor games, excursions and walks, winter activities in the daily routine of the educational institution. It is proved that the theory and practice of physical education of Romanian schoolchildren of the studied period, its basic terminology, have undergone significant changes depending on the specific historical and social conditions that reflect the interests of society. The genesis of professional definitions was influenced by global and local trends in physical education and its militarization, growing interest in physical education, the formation of scientific justification for the essence of exercise, differentiation of individual sports and the creation of organizational forms - schools and clubs, independent sports associations.

Key words: exercises, development, Romania, sports, terminology, students, school physical education.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Протягом останніх років спостерігається зростання інтересу населення до пізнання та відродження національних традицій, у тому числі, традицій фізичного виховання та здорового способу життя. Зокрема, це стосується тіловиховних історичних засад країн, сусідів – Румунії, Угорщини, Польщі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення досвіду європейських країн у галузі фізичного виховання і спорту представлено низкою праць педагогів, фахівців галузі тощо. Зокрема, проблемам підготовки фахівців фізичного виховання присвячені дослідження І. Грінченко, Т. Дерези, М. Дутчака, С. Кшиштановича, О. Цибанюк. Проблеми фізичного виховання в Румунії, а саме методика проведення занять у загальноосвітніх школах та ліцеях соціалістичного часу досліджували Г. Арделеан, І. Попеску.

Метою статті стало аналіз розвитку основних термінів галузі фізичного виховання і спорту Румунії різних історичних періодів.

Методи дослідження методи аналізу й узагальнення наукової, навчально-методичної та спеціальної літератури з фізичного виховання та педагогіки, архівних документів та нормативно-правових актів досліджуваного періоду, статистичних даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спеціальною термінологією користуються в багатьох галузях науки, освіти та виробництва з метою короткого визначення предметів, явищ, понять, процесів. У фізичному вихованні термінологія відіграє дуже важливу роль, адже є основою взаєморозуміння фахівця з учнями в процесі спеціально організованої навчальної діяльності. Термінологія у фізичному вихованні має певні особливості, бо її базою є ряд споріднених галузей науки про людину (анатомія, фізіологія, гігієна, біомеханіка, спортивна медицина, спортивна метрологія, біохімія, теорія і методика фізичного виховання, педагогіка, психологія та різні види спорту) [1].

Згідно з «Тлумачним словником румунської мови» (DEX) («dicționarul explicativ al limbii române»), термінологія є набором визначень і назв, які мають особливе значення в певній галузі та характеризуються безперервним розвитком

соціуму та безпосередньо власної області [7]. Саме тому сталий розвиток фізичного виховання і спорту спричинив виникнення і генези фахової термінології як узагальненої, так і локальної.

Л. Мацедон, дослідник генези румунської термінології у галузі фізичного виховання наголошує на тому, що більшість термінів кінця XVIII – XIX ст. було засновано на гімнастичному лексиконі. За твердженням науковця першою роботою румунського авторства стала монографія професора Д. Іонеску «Термінологія вправ для порядку, вільних та з предметами та на снарядах» («Terminologia exercițiilor de ordine, libere, cu instrumente și la aparate»), яка віддзеркалювала захоплення автора положеннями французької школи Г. Демени [8].

Засвідчуємо факт використання термінів в різних трактуваннях: «ехерції» – вправи або вид фізичної активності (використовувались для визначення вправ з фехтування, верхової їзди, боротьби до офіційної появи терміну «спорт»); «ехерціїле соргоале» – вправи для тіла у «близьких місцях» у свята і будні (пан Мунтеней, II половина XVIII ст.) або «звичні, потрібні вправи для відродження людей» (доктор Ю. Хатіегану), або вправи для тіла, задля «тілесних сил» (С. Бернуціу, 1870 р.) [11].

Паралельно, завдяки популярності в Європі різноманітних гімнастичних систем та активному впровадженню їх елементів у практичну діяльність, широко використовувався термін «gimnastica» як назву системи засобів тілесного виховання – ігор, вправ із предметами (стрічками, мотузками, палицями) та на гімнастичному обладнанні – перекладині, брусах (Трансильванія, 1870 р.); узагальнення класичних видів фізичної активності – ходьби та бігу, зокрема і на місці, групові та персональні вправи, ігри на місці та в русі, єдиноборства тощо; як обов'язковий навчальний предмет в закладах освіти (Інструктивний закон, 1864 р.).

С. Бернуціу, виокремлюючи важливість комплексного підходу до виховання і освіти молодого румунського покоління, стверджував, що «основна мета гімнастики – привчати дітей з раннього віку до панування над своїм тілом» і наголошував на ефективному використанні терміну «гімнастика»: «сфера гімнастики ширша, вона включає всі вправи, метою яких є формування та зміцнення тіла» [6].

В той же період остаточно формується поняття «educatiei fizice» та виокремлюються «educatiei fizice scolare» – шкільне фізичне виховання, яке охоплює гімнастику, ігри просто неба, екскурсії і прогулянки, зимні види активності в режимі дня закладу освіти (G. Moceanu, «Gimnastica populara si rationala pentru uzul scolilor primare, secundare si superioare» Bucuresti, 1875) [6].

Таблиця 1.

Трансформація термінів «тілесні вправи», «гімнастика», «спорт» та «фізичне виховання» (кінець XIX – початок XX ст.) [11].

Тілесні вправи	Гімнастичні вправи/гімнастика	Гімнастика=фізичне виховання
«ехерціїле соргоале» - вправи для тіла у близьких місцях у свята і будні (domnul Munteniei, II половина XVIII ст.).	«Під час перерви учні отримають засоби для виконання гімнастичних вправ, які можуть зміцнити їхнє тіло та зробити їх сміливими; але вони будуть обережні, щоб не лазити по деревах і не бігати» (Regulamentului Organic din anul 1832) face exercitii gimnastice – виконувати гімнастичні вправи	gimnastica са «învatatura obligatorie» în liceu – гімнастика – обов'язковий предмет в ліцеях (Legea instructiei din anul 1864)
Шкільне фізичне виховання	Ігри просто неба / туризм шкільний	Гімнастика як вид спорту
educatiei fizice scolare – шкільне фізичне виховання яке охоплює гімнастику, ігри просто неба, екскурсії і прогулянки, зимні види активності (G. Moceanu)	«introducerea jocurilor în aer liber la grădinițe»; «inițierea turismului școlar» - С. Харет, виступ 1910 р.: впровадження ігор на «відкритому повітрі» та туризму в школі (С. Kirîtescu)	Гімнастика - це система вправ, яка вибірково або сукупно впливає на кістково-м'язову систему задля удосконалення та гармонізації рухів людини (FRG, 1906 р.)
Спорт - організована змагальна та розважальна діяльність, що полягає в зіставленні їхніх фізичних здібностей з метою отримання морального і матеріального задоволення, слави та поваги (С. Харет, 1910 р.)		

Г. Мочану та С. Барнуціу виступали за формування взаємозв'язку родини і школи у справі виховання здорового покоління, мовляв, що деколи зусилля школи нівелюються ігноруванням з сторони побуту: «повітря має велике значення для здоров'я та веселості духу, тому це питання не тільки освіти, яким повітрям не дихають діти» [5, с. 326; 12, с. 293].

Шкільне фізичне виховання – це вид рухової діяльності, що складається з рухових дій, систематизованих за конкретними правилами, під керівництвом педагога у різних умовах: в залі, просто неба, в лісі, у водоймі. Необхідно зазначити, що саме після 1870 рр. в текстах робіт почали з'являтися терміни «рух», «рухова навичка»; виокремлюватись поетапність вивчення вправи. Так, знаходимо алгоритм вивчення стрибків: «стрибки на місті, вгору, вниз, вдалину, через щось, з тростиною і без тростини...». Крім того, чітко окреслені вказівки щодо дозування фізичних зусиль, «інтенсивності та відпочинку» саме для дітей та молоді: «Рух і обсяг сил тіла слід вимірювати їх віком. Занадто сильна розтяжка і занадто ранні сили тіла дуже небезпечні «або» сильні рухи тіла не слід робити ні безпосередньо перед їжею, ні відразу після їжі» [5, с. 326].

Вагомою необхідністю, на думку автора «Педагогіки», стало навантаження на утримання правильної постави тіла: «необхідно: навчити дітей спочатку тримати своє тіло прямо і водночас непорушно (невимушено), ходити прямо і твердо» [5, с. 326].

Сучасні фахівці історії педагогіки та фізичного виховання аналізуючи педагогічні ідеї Г. Мочану та С. Бернуціу

звертали увагу на факт, що плавання, фехтування, лижі і санчата не виокремлювались ними як спортивна діяльність. Купання та плавання розглядались як природні засоби очищення та зміцнення організму, «додання здоров'я та набору сміливості на години, коли це може бути під загрозою у воді» [5, с. 326]. Г. Мочану у наукових розвідках щодо організації шкіл плавання і катання на ковзанах вважав ці види повсякденною працею педагогів, розуміючи сутність спорту як шлях підтримки людської рівноваги, інтеграції в повсякденну діяльність, а також у швидкому темпі сучасної цивілізації – прагнення слави [12, с. 293].

Однією із змістовних праць «соціалістичного» періоду стало дослідження авторського колективу румунської Комісії по термінології «Термінологія фізичного виховання і спорту» («Terminologia Educație Fizică Și Sport», 1974 р.). Видання стало прикладом нечисленної групи видань, в якому синтезована та класифікована термінологія шкільного фізичного виховання і спорту [2, 432 р.]. Словник, розроблений шістьма мовами (румунською, французькою, італійська, німецька, англійська, російська) представив матеріал в трьох основних розділах: 1) терміни галузі фізичного виховання і спорту, що виражають узагальнені поняття, як-от: спорт, фізичне виховання, методика фізичного виховання, тренування, гімнастика, легка атлетика, спортивна гра, спортивна галузь, спортивний тест, фізична працездатність, фізична підготовка, фізичний стан тощо; 2) терміни, що виражають поняття «рух», ті, що відносяться до загальної основи руху, фізіологічні основи руху, психологічні основи руху, характеристики та особливості руху, якості руху тощо; 3) терміни, що виражають поняття «навчання», у тому числі: загальні терміни; форма, види та методи навчання; організація навчання, планування та облік [2].

О. Лука, у дослідженні «Термінологія, детермінологія та ретермінологія румунською мовою (на основі спортивного лексикону)» (2019 р.) проаналізувала особливості появи спортивної термінології, окреслила класифікацію спортивної лексики, окремі та загальні ознаки термінів у галузі спорту, склала їх функціональну класифікацію [10].

Авторка підтримує думку М. Аврам, що румунська спортивна термінологія започаткована в момент класифікації ігор, зокрема футболу і регбі, як ігор з «вибиванням м'яча» («lovirea mingii cu piciorul») [3, с. 88]. За твердженням дослідниць, етапу появи безпосередньо спортивних термінів передував етап «неповних визначень» (друга половина XIX ст.) – наявність ігор із власними правилами, ігровими ролями та основами суддівства; популярність європейських гімнастичних систем; види фізичної активності, що активно розвивались на румунських землях: фехтування, кінні перегони тощо (створені громадські осередки і клуби, проводились змагання, формувались правила) [3, с. 11].

Т. Хрістеа, визначав загальну європейську тенденцію використання терміну «спорт» та окреслив загальні причини – трансформація із «розваги» в професійну діяльність; організацію та проведення Олімпійських ігор сучасності (1896 р.), формування європейських та світових організованих форматів (федерацій, союзів за видами спорту); появу офіційних правил тощо. Крім того, автор охарактеризував специфічні, румунські риси даного процесу – не калькування словосполучень, зокрема французьких, а використання власного терміну – «probe» (змагання, тест, спроба тощо), наприклад, «probe sportive» – спортивні впробування, «probe de atletism» – вид легкої атлетики, «probe de rezistență» – тест на визначення витривалості, «probă finală» – фінальна спроба [9, с. 261-264].

Отже, теорія і практика фізичного виховання школярів Румунії дослідженого періоду, її основна термінологія, потерпіли значні зміни в залежності від конкретних історично-соціальних умов, які відображали інтереси суспільства. На генезу фахових дефініцій впливали світові та локальні тенденції розвитку системи фізичного виховання та її милітаризація, зростання інтересу до фізичного виховання, формування наукового обґрунтування сутності фізичних вправ, диференціація окремих видів спорту та створення організаційних форм – шкіл та клубів, самостійних фізкультурно-спортивних товариств. Нормативно-правове регламентування, впровадження фізичного виховання в навчальну програму закладів освіти, поява шкільного спорту здійснили ще один поштовх до урізноманітнення термінів та понять, розширення їх змісту. Особливою рисою формування фахової термінології на румунських землях стала трансформація гри «ойна» із народної забави у національну спортивну гру, поява офіційних правил змагань та календарів, основ суддівства і методики тренувальних занять, введені в обіг технічні та тактичні терміни.

Література:

1. Хоменко І.М., Глазирін І.Д. Спортивна термінологія – основа професійного мовлення фахівця з фізичної культури URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-07/08khipts.pdf> (дата звернення 22.08. 2021).
2. Alexe N. (coord.). Terminologia educației fizice și sportului. București: Stadion, 1974. 432 p.
3. Avram M. Cuvintele limbii române între corect și incorect. Chișinău: Editura Cartier, 2001. 304 p.
4. Bănciulescu V. Limbajul sportiv. O investigație sentimentală. București: SportTurism, 1984. 179 p.
5. Bărnăuțiu S. Pedagogia. Tiparul Tribunei Române, Iași, 1870, p. 326.
6. Concepția pedagogică a lui Simion Bărnăuțiu în legătură cu «Educația corporală» URL: <https://www.tribuna.ro/stiri/actualitate/conceptia-pedagogica-a-lui-simion-barnutiu-in-legatura-cu-educatia-corporala-35109.html>
7. Dicționarul explicativ al limbii române URL: <https://m.dex.ro/> (дата звернення 22.08. 2020).
8. Educația fizică și sportivă componenta fundamentală a educației generale <https://www.rasfoiesc.com/hobby/sport/educatia-fizica-si-sportiva-co39.php>
9. Hristea Th. Schimbările semantice și importanța lor pentru cercetarea etimologică. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981. p. 259-274.
10. Luca A. Terminologizarea, determinologizarea și reterminologizarea în limba română (în baza lexicului sportiv). Teză de doctor în filologie. URL: https://edu.asm.md/sites/default/files/TEZA_A_Luca.pdf (дата звернення 03.01. 2019).
11. Macedon L. Terminologia educației fizice. 2002. 17 p.
12. Moceanu Gheorghe URL: <http://193.230.8.159/images/Enciclopedia%20Sportului%20-%20Vol%206.pdf> (дата звернення 22.08. 2020).

References

1. Khomenko I.M, Glazirin I.D Sports terminology - the basis of professional speech of a specialist in physical culture URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-07/08khipts.pdf>.
2. Alexe N. (coord.). Physical education and sports terminology. Bucharest: Stadium, 1974. 432 p.
3. Avram M. Cuvintele limbii române între corect inci incorect. Chişinău: Editura Cartier, 2001. 304 p.
4. Bănciulescu V. Limbajul sports. A sentimental investment. Bucharest: SportTurism, 1984. 179 p.
5. Bărnuţiu S. Pedagogy. Tiparul Tribunei Române, Iaşi, 1870, p. 326.
6. Pedagogical concept of Simion Bărnuţiu in literature with "Corporate Education" URL: <https://www.tribuna.ro/stiri/actualitate/conceptia-pedagogica-a-lui-simion-barnuti-in-legatura-cu-educatia-corporala-35109.html>
7. Dicţionarul explicativ al limbii române URL: <https://m.dex.ro/>.
8. Physical and sports education fundamental component of general education <https://www.rasfoiesc.com/hobby/sport/educatia-fizica-si-sportiva-co39.php>
9. Hristea Th. Semantic semicolons and importation for etymological research. Bucharest: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981. p. 259-274.
10. Luca A. Terminologizarea, determinologizarea rei reterminologizarea în limba română (în baza lexicului sportiv). Thesis of a doctor in philology. URL: https://edu.asm.md/sites/default/files/TEZA_A_Luca.pdf.
11. Macedon L. Terminology of physical education. 2002. 17 p.
12. Moceanu Gheorghe URL: <http://193.230.8.159/images/Enciclopedia%20Sportului%20-%20Vol%206.pdf>

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.4(149).28
УДК: 612.3 : 796.07

Циганенко О. І.¹
доктор медичних наук, професор, професор кафедри спортивної медицини
Першегуба Я. В.²
кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри громадського здоров'я
Богданович¹ Л. В.
кандидат біологічних наук, доцент кафедри спортивної медицини
Склярова Н. А.¹
старший викладач кафедри спортивної медицини
Оксамитна Л. Ф.¹
старший викладач кафедри спортивної медицини
¹Національний університет фізичного виховання і спорту України
²Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ РАЦІОНАЛЬНОГО, ЗДОРОВОГО ТА ОЗДОРОВЧОГО ХАРЧУВАННЯ СПОРТСМЕНІВ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ КІБЕРСПОРТОМ

Кіберспорт набуває все більшого поширення, в тому числі в Україні. Разом з тим виникає проблема розробки методологічних підходів до організації раціонального, здорового та оздоровчого харчування спортсменів, які займаються кіберспортом в наслідок виникнення у них «ігрових розладів» аліментарного характеру, таких як надлишкова маса тіла, абдомінальне ожиріння, метаболічний синдром, що потребує свого вирішення. Мета дослідження: розробити методологічні підходи до організації раціонального, здорового та оздоровчого харчування спортсменів, які займаються кіберспортом. Методи дослідження: використані методи теоретичного аналізу наукової літератури: узагальнення, формалізація, абстрагування, синтез. Результати дослідження та висновки: розроблені методологічні підходи до організації раціонального, здорового та оздоровчого харчування спортсменів, які займаються кіберспортом. Зроблені висновки, що забезпечення здорового харчування спортсменів, які займаються кіберспортом можливе при поєднанні занять кіберспортом з заняттями фізичною культурою, в тому числі фітнесом, з застосуванням програм підвищення індивідуальної (особистої) соціальної мотивації спортсменів до правильної харчової поведінки. А в разі потреби додатково можуть бути використані раціональне та оздоровче харчування.

Ключові слова: кіберспорт, спортсмени, раціональне, здорове, оздоровче харчування.

Tsyhanenko O., Pershehuba Ya., Bohdanovich L., Sklyrova N., Oksmytna L. Methodological approaches to the organization of rational, healthy and healthy nutrition of athletes engaged in e-sports. E-sports is becoming more widespread, including in Ukraine. At the same time, there is a problem of developing methodological approaches to the organization of rational, healthy and healthy nutrition of athletes engaged in e-sports due to the emergence of "play disorders" of alimentary nature, such as overweight, abdominal obesity, metabolic syndrome that needs to be addressed. The purpose of the study: to develop methodological approaches to the organization of rational, healthy and healthy nutrition of athletes engaged in e-sports. Research methods: used methods of theoretical analysis of scientific literature: generalization, formalization, abstraction, synthesis. Research results and conclusions: developed methodological approaches to the organization of rational, healthy and healthy nutrition of athletes engaged in e-sports. It is concluded that ensuring healthy nutrition of athletes engaged in e-sports is possible by combining e-sports with physical education, including fitness, with the